

JAHON IQTISODIYOTINING GLOBALLASHUVI SHAROITIDA MEHNAT BOZORI (XITOIY XALQ RESPUBLIKASI MISOLIDA)

G'ulomova Laylo G'ulom qizi

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Xalqaro iqtisodiyot va menejment fakulteti 1-kurs magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11057989>

Annotatsiya. Ushbu maqola jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida Xitoy Xalq Respublikasi mehnat bozoridaagi tendensiyalarni tahlil qiladi. Demografik o'zgarishlar, urbanizatsiya, migratsiya oqimlari, bandlikning tarmoq tuzilishidagi o'zgarishlar kabi jihatlar ko'rib chiqiladi. Mehnat bozorini tartibga solish va ishchilarni ijtimoiy himoya qilish sohasidagi davlat siyosatiga alohida e'tibor qaratildi. Xitoyda iqtisodiyot va turmush darajasining umumiy o'sishiga qaramay, shahar va qishloq o'rtasida, turli mintaqalar o'rtasida ish haqi va mehnat sharoitlarida sezilarli tengsizlik saqlanib qolishi ko'rsatilgan. Muvozanatli va barqaror o'sishni ta'minlash uchun ijtimoiy himoya tizimini yanada isloh qilish zarurligi to'g'risida xulosa chiqarilgan.

Kalit so'zlar: mehnat bozori, XXR, globallashuv, bandlik, migratsiya, tengsizlik.

РЫНОК ТРУДА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ (НА ПРИМЕРЕ КИТАЙСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ)

Аннотация. В данной статье анализируются тенденции на рынке труда Китайской Народной Республики в условиях глобализации мировой экономики. Рассматриваются такие аспекты, как демографические изменения, урбанизация, миграционные потоки, изменение отраслевой структуры занятости. Особое внимание уделено политике государства в сфере регулирования рынка труда и социальной защиты работников. Показано, что, несмотря на общий рост экономики и уровня жизни в Китае, сохраняется значительное неравенство в оплате труда и условиях труда между городом и деревней, между разными регионами. Делается вывод о необходимости дальнейшего реформирования системы социальной защиты для обеспечения сбалансированного и устойчивого роста.

Ключевые слова: рынок труда, КНР, глобализация, занятость, миграция, неравенство.

IN THE CONTEXT OF THE GLOBALIZATION OF THE WORLD ECONOMY, THE LABOR MARKET (ON THE EXAMPLE OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA)

Abstract. This article analyzes the trends in the labor market of the People's Republic of China in the context of the globalization of the world economy. Such aspects as demographic changes, urbanization, migration flows, and changes in the sectoral structure of employment are considered. Special attention is paid to the state's policy in the field of labor market regulation and social protection of employees. It is shown that, despite the overall growth of the economy and living standards in China, there remains significant inequality in wages and working conditions between urban and rural areas, between different regions. It is concluded that further reform of the social protection system is necessary to ensure balanced and sustainable growth.

Keywords: labor market, China, globalization, employment, migration, inequality.

KIRISH

Mehnat bozori har qanday mamlakat iqtisodiyotining eng muhim tarkibiy qismidir.

Nafaqat mehnat unumdorligi va iqtisodiy o'sish sur'ati, balki aholining turmush darajasi ham uning samarali ishlashiga bog'liq. Jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida raqobatbardosh va moslashuvchan mehnat bozorini shakllantirish alohida ahamiyatga ega.

Jahon yalpi ichki mahsulotining qariyb 18 foizini tashkil etuvchi Xitoy [1] so'nggi o'n yilliklarda yuqori va barqaror iqtisodiy o'sish sur'atlarini namoyish etmoqda. Ushbu yutuqlar Xitoyni global iqtisodiy jarayonlarga liberallashtirish va integratsiyalashga qaratilgan keng ko'lamlı iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish orqali amalga oshirildi. Shu bilan birga, Xitoy mehnat bozorida jiddiy o'zgarishlar yuz berdi.

Ushbu maqola statistik ma'lumotlar va ilmiy tadqiqotlar natijalarini tahlil qilish asosida jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida Xitoy mehnat bozorining rivojlanishini tavsiflovchi asosiy tendentsiyalarni ko'rib chiqadi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot jarayonida Xitoy milliy statistika byurosi, xalqaro tashkilotlar (XMT, OECD, Jahon banki) rasmiy nashrlarida, shuningdek, mehnat bozori masalalari bo'yicha Xitoy va xorijiy ekspertlarning ilmiy nashrlarida taqdim etilgan statistik ma'lumotlarni tahlil qilish usullari qo'llanilgan.

Tahlil, sintez, induksiya, deduksiya, taqqoslash kabi umumiy ilmiy usullar qo'llanilgan. Empirik ma'lumotlar statistik, qiyosiy va omillarni tahlil qilish usullari yordamida qayta ishlandi.

Olingan natijalar Xitoy mehnat bozoridagi asosiy tendentsiyalarni aniqlashga va ularning jahon iqtisodiyotining globallashuv jarayonlarini hisobga olgan holda mamlakatning keyingi iqtisodiy rivojlanish istiqbollari ta'sirini baholashga imkon berdi.

Xitoy va xorijiy mualliflarning ko'plab ilmiy nashrlari Xitoyda mehnat bozorini o'rganish masalalariga bag'ishlangan. Qishloq aholisining shaharlarga ko'chishi [2], gender va yosh tengsizligi [3], mintaqaviy nomutanosibliklarga [4] alohida e'tibor qaratildi. Bir qator ishlar mehnat bozorini tartibga solish va aholini ijtimoiy himoya qilish sohasidagi davlat siyosatini tahlil qiladi [5].

Shu bilan birga, ushbu mavzu bo'yicha keng adabiyotlarga qaramay, demografik, ijtimoiy va iqtisodiy omillarni hisobga olgan holda globallashuv sharoitida Xitoy mehnat bozorining hozirgi rivojlanish tendentsiyalarini har tomonlama o'rganish hali yetarli emas. Ushbu maqola mazkur bo'shliqni qisman to'ldirish uchun mo'ljallangan.

NATIJALAR VA TAHLIL

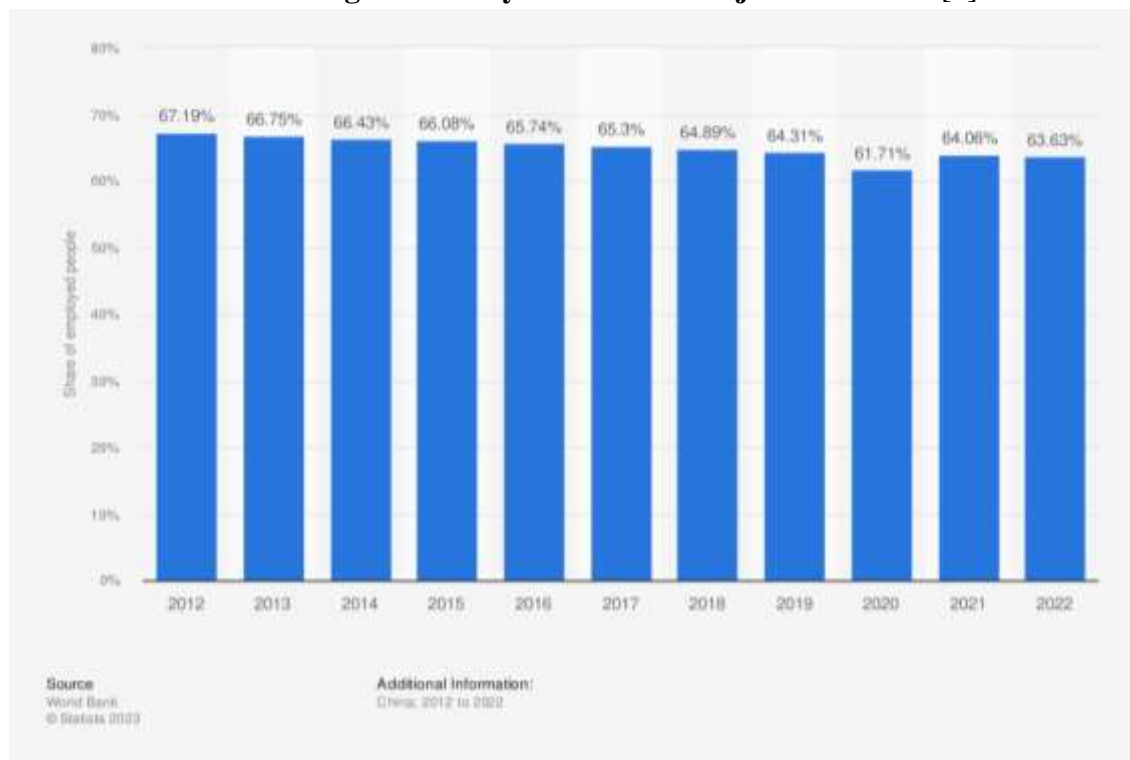
Har qanday milliy mehnat bozoridagi vaziyatni belgilovchi eng muhim omil demografik tendentsiyalardir. Xitoy so'nggi o'n yilliklarda misli ko'rilmagan demografik o'sish davrini boshdan kechirdi. Biroq, hozirgi vaqtda mehnatga layoqatli aholi sonining o'sish sur'atlarining pasayishi kuzatilmoqda.

Agar 1990-2010-yillarda Xitoyda ishchi kuchi soni har yili 10 milliondan oshgan bo'lsa, 2011-2015-yillarda bu ko'rsatkich yiliga 5 million kishiga kamaydi, 2016-2020-yillarda esa 2 millionga kamaydi [6].

Birlashgan millatlar tashkilotining prognoziga ko'ra, 2030-yilga kelib Xitoyda mehnatga layoqatli yoshdagi (15-64 yosh) aholi soni 2015-yildagi eng yuqori ko'rsatkichdan 25 millionga kamayib, 920 millionga yaqin kishini tashkil etadi [7].

Shunday qilib, Xitoyning mutlaq demografik ustunligi davom etayotganiga qaramay, ishchi kuchining o'sish sur'ati sekinlashmoqda. Bu Xitoy mehnat bozoriga mehnat unumdorligini oshirish, ishchi kuchini qayta tayyorlash va malakasini oshirish zarurati bilan bog'liq yangi muammolarni keltirib chiqarmoqda.

1-grafik. Xitoyda bandlik darajasi 2012-2022 [8]

2022-yilda Xitoyda bandlik darajasi 63,63 foizga, 2021-yilgi 64,06 foizga kamaydi. Xitoy dunyodagi eng aholi zich joylashgan mamlakat va uning so'nggi o'n yilliklardagi jadal iqtisodiy rivojlanishi katta mehnat bozoridan katta foyda ko'rishiga olib keldi. Xitoy xalqi uchun umumiy ish sharoitlari yaxshilanayotgan bir paytda, so'nggi yillarda Xitoyda mehnatga layoqatli aholining haqiqiy soni tobora qisqarib bormoqda. Bu, asosan, mamlakatda tug'ilishning pastligi bilan bog'liq.

Xitoy mehnat bozorini sezilarli darajada o'zgartirgan yana bir muhim tendensiya aholining urbanizatsiyasi edi. Xitoy shahar aholisining ulushi 1978-yildagi 18% dan 2019 yilda 60% gacha o'sdi. 2030-yilga kelib bu ko'rsatkich 70% ga yetishi kutilmoqda [7].

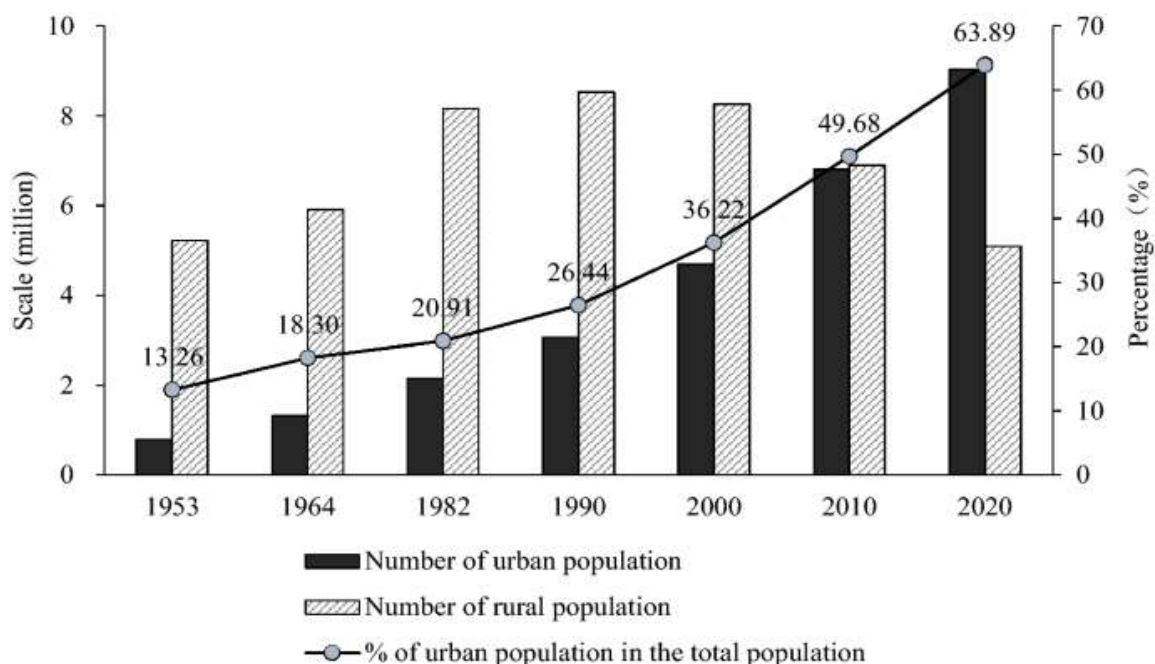
Qishloq aholisining shaharlarga ommaviy kirib kelishi shahar va qishloq o'rtasidagi turmush darajasi va ish bilan ta'minlash imkoniyatlarining uzilishi bilan bog'liq. 2010-yildan 2020-yilgacha qishloqlardan shaharlarga 170 millionga yaqin odam ko'chib kelgan. Migrantlarning umumiy sonida 16-30 yoshdagi yoshlar ustunlik qiladi [9].

Kuchli migratsiya oqimlari yirik shaharlarda ijtimoiy kafolatlarsiz kam maoshli ishlarda band bo'lgan shahar ro'yxatdan o'tmagan (Hukou) muhojirlarning ulkan armiyasini

shakllantirishga olib keldi. 2019-yilda ularning soni 268 million kishiga yetgani taxmin qilinmoqda.

Shunday qilib, urbanizatsiya Xitoyning rivojlanayotgan sanoati uchun arzon ishchi kuchining ulkan zaxirasini yaratdi. Biroq, kelajakda tengsizlikni kamaytirish va muhojirlarning ijtimoiy huquqlarini kengaytirishni o'z ichiga olgan boshqariladigan urbanizatsiyaning yangi modeliga o'tish zarur.

2-grafik. Xitoyda ichki migratsiya va urbanizatsiyaning o'zgaruvchan tendensiyalari [10]

So'nggi o'n yilliklarda Xitoy shahar aholisi 1953-yildagi 0,9% dan 1990-yilda 3% gacha va 2020-yilda 9% gacha barqaror o'sishni ko'rsatdi. Bu faol sanoatlashtirish, iqtisodiyotning qishloq xo'jaligiga tegishli bo'lmagan tarmoqlarini rivojlantirish, shuningdek, ish qidirish uchun qishloq aholisining shaharlarga ko'chishi bilan bog'liq.

Shu bilan birga, qishloq aholisining ulushi, aksincha, urbanizatsiya natijasida asta - sekin kamayib bordi. 1964-yildagi 6 foizdan 1990-yilda 8 foizga va 2020-yilda 5 foizga. Shunga qaramay, Xitoyda qishloq aholisining mutlaq soni mamlakatning katta hududi tufayli muhim bo'lib qolmoqda.

Shunday qilib, so'nggi 50-60 yil ichida Xitoyda jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishi shahar markazlari, iqtisodiyotning sanoat va xizmat ko'rsatish tarmoqlari foydasiga katta o'zgarishlarga duch keldi. Shu bilan birga, qishloq joylari va agrar sektor ham mamlakat rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega.

Sanoatlashtirish va jahon bozorlariga integratsiyalashuvi natijasida Xitoyning jadal iqtisodiy o'sishi iqtisodiyotning turli tarmoqlari o'rtasida bandlikni taqsimlashda jiddiy tarkibiy o'zgarishlar bilan birga keldi.

Agar 1990-yilda Xitoy ishchi kuchining 60 foizi birlamchi sektorda (qishloq va o'rmon xo'jaligi, chorvachilik) band bo'lgan bo'lsa, 2018-yilda bu ko'rsatkich 25 foizga kamaydi [9].

Shu bilan birga, ikkinchi darajali (sanoat, qurilish) va uchinchi darajali (xizmat ko'rsatish) sektorlarda bandlikning ulushi 2018-yilda mos ravishda 29% va 46% gacha o'sdi.

Ishchi kuchining agrar sektordan tez rivojlanayotgan sanoat va xizmat ko'rsatish sohalariga o'tishi Xitoyning yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarining asosiy manbalaridan biriga aylandi. Shu bilan birga, mehnat bozorida nomutanosibliklar saqlanib qolmoqda, ular muvozanatli rivojlanishni ta'minlash uchun asta-sekin tekislanishi kerak.

Yuqoridagi tendensiyalar bilan bir qatorda, XXR mehnat bozori ish haqi va mehnat sharoitlarida sezilarli mintaqaviy farqlanishni namoyish etadi.

Masalan, 2017-yilda Shanxayda o'rtacha yillik nominal ish haqi Guanjou va Gansu viloyatlarining ko'rsatkichidan 3 baravardan ko'proq oshdi [11].

Mintaqaviy nomutanosibliklar, shuningdek, rivojlangan Sharqiy viloyatlarda 2-3% va mamlakat g'arbida 5% dan ortiq ishsizlik darajasida kuzatilmoqda [5].

Bunday qutblangan iqtisodiy makon ijtimoiy tabaqalanishning qo'shimcha o'sishiga olib keladi va jamiyatning mulkiy tabaqalanishini kuchaytirishi mumkin.

Xitoy hukumati so'nggi yillarda mehnat bozorida nomutanosibliklarni kamaytirish va bandlikni oshirishga qaratilgan bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Asosiy yo'nalishlar [6]:

- Universitet bitiruvchilari, yoshlar, migrantlar uchun shahar ro'yxatdan o'tmasdan ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini kengaytirish.
- Yangi ish o'rinlari yaratishga tashabbuskor sifatida kichik va o'rta biznesni rivojlantirishni rag'batlantirish.
- Nostandart bandlik shakllarini (yarim kunlik ish, masofaviy ish) tarqatish orqali mehnat bozorining moslashuvchanligini oshirish.
- Demografik muammolarni hisobga olgan holda pensiya ta'minoti va aholini ijtimoiy himoya qilish tizimlarini isloh qilish.

MUHOKAMA

Asosiy ko'rsatkichlar dinamikasini tahlil qilish iqtisodiy globallashtirish jarayonlari Xitoy mehnat bozoriga chuqur ta'sir ko'rsatdi va davom etmoqda degan xulosaga kelishimizga imkon beradi.

Milliy iqtisodiyotning rivojlanishi va xorijiy investitsiyalarning jalb qilinishi eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish sektorining tez o'sishiga olib keldi. Bu qishloq va kichik shaharlardan yirik sanoat markazlariga arzon ishchi kuchining katta oqimini talab qildi. Xitoyda ichki migratsiya ko'lami jahon tarixida o'xshash emas.

Shu bilan birga, globallashtirish ta'siri ostida ishchi kuchiga talabning sanoat va malaka tuzilishida o'zgarishlar yuz bermoqda. Iqtisodiyotning innovatsion tarmoqlari uchun yuqori malakali kadrlarga ehtiyoj ortib bormoqda.

Bandlik va aholi daromadlarining umumiy o'sishiga qaramay, globallashtirish Xitoy ichidagi mintaqalar va turli ishchilar guruhlari o'rtasidagi tengsizlikni kuchaytirmoqda. Bu daromadlarni ijtimoiy himoya qilish va qayta taqsimlash bo'yicha samarali davlat siyosatini ishlab chiqishni talab qiladi.

Shunday qilib, XXRning global iqtisodiy integratsiyasi milliy mehnat bozorini modernizatsiya qilish va raqobatbardoshligini oshirish shaklida katta dividendlar keltirdi. Shu bilan birga, globallashtirish jarayonida yuzaga keladigan xavf va nomutanosibliklarni yumshatish kerak.

Tahlil natijalariga ko'ra, so'nggi o'n yilliklarda Xitoyda urbanizatsiyaning jadal sur'atlarini kuzatildi. 1953-yildan 2020-yilgacha shahar aholisining ulushi 10 baravar oshdi, bu 1 milliarddan ortiq aholisi bo'lgan mamlakat uchun misli ko'rilmagan ko'rsatkichdir.

Qishloq aholisining shaharlarga ommaviy kirib kelishiga sabab bo'lgan asosiy omillar:

- Sanoatlashtirish va ishlab chiqarish sohasini rivojlantirish, bu katta miqdordagi mehnat resurslarini talab qildi. Eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish sanoatining jadal o'sishi muhim rol o'ynadi.

- Shaharlarda turmush darajasi va ish haqining o'sishi, shuningdek, ijtimoiy va iqtisodiy imkoniyatlarning xilma-xilligi. Bu qishloq muhojirlarini boshqa joyga ko'chirishga undadi.

- Iqtisodiy rivojlanish katalizatori sifatida urbanizatsiya jarayonlarini rag'batlantirish bo'yicha maqsadli davlat siyosati.

Shu bilan birga, bunday tezkor urbanizatsiya ko'plab ijtimoiy muammolarni keltirib chiqardi, masalan, megapolislarning haddan tashqari ko'payishi, uy-joylarning keskin tanqisligi, qishloq joylaridan kelgan muhojirlarning marginallasuvi. Ularni hal qilish uchun davlat tomonidan qo'shimcha kuch va sarmoyalar talab etiladi.

Kasaba uyushmalarining rolini o'zgartirish. Bir tomondan, Xitoyning global iqtisodiyotga qo'shilishi davlat kasaba uyushmalarining ta'sirini cheklab qo'yishi va jamoaviy bitimlar bilan ishchi kuchini qamrab olishning pasayishiga olib keldi. Boshqa tomondan, raqobat kuchayib borayotgan bir paytda, o'z manfaatlarini himoya qilish uchun ishchilarni birlashtirish zarurati ortib bormoqda.

Xitoyning eng yirik eksportchi sifatida qamrab olgan global ishlab chiqarish va sotish zanjirlarining paydo bo'lishi. Bu global korporativ tuzilmalarga samarali integratsiyalasha oladigan yuqori malakali menejerlar va muhandislarga talabning oshishiga olib keladi.

Iqtidorli mutaxassislar va tadbirkorlarni jalb qilish uchun xalqaro raqobatni kuchaytirish.

Istiqbolli kadrlarni saqlab qolish uchun Xitoy malakali mehnatni rag'batlantirish va innovatsion biznesni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirishga majbur bo'ldi.

Global freelancing platformalari va outsorsing xizmatlari orqali Xitoy fuqarolarini masofadan turib xalqaro ish bilan ta'minlash ko'lamining o'sishiga erishdi. Bu yangi imkoniyatlarni ochadi, ammo tegishli qonunchilikni rivojlantirishni talab qiladi.

Global iqtisodiy inqirozlarning (Osiyo, global moliyaviy) Xitoy aholisining bandligi va daromadlariga ta'siri. Tez tiklanishiga qaramay, inqirozlar zaif ishchilar guruhlarining ishonchsizligini kuchaytiradi.

Yetakchi mamlakatlarning Xitoydan malakali kadrlarga nisbatan migratsiya siyosatini o'zgartirish. Xitoydan istiqbolli mutaxassislarni jalb qilish uchun ularning raqobati kuchaymoqda.

Xitoyning JSTga a'zo bo'lishining alohida sanoat va mintaqalar uchun oqibatlari. Bandlik uchun yutuqlar va yo'qotishlar; iqtisodiyotni tarkibiy qayta qurish va zarar ko'rgan guruhlarini qo'llab-quvvatlash zarurati.

Globallashuv sharoitida Xitoy va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlarning mehnat bozorlarining o'zaro ta'siri. Ham ijobiy ta'sirlar (ishlab chiqarish zanjirlarining o'sishi), ham salbiy ta'sirlar (to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar uchun raqobat).

XULOSA

Tahlil shuni ko'rsatadiki, jadal sanoatlashtirish va global iqtisodiyotga integratsiyalashuv jarayonida Xitoy o'z mehnat bozorini modernizatsiya qilishda ta'sirchan yutuqlarga erishdi. So'nggi 40 yil ichida asosan agrar iqtisodiyotdan sanoat-shahar jamiyatiga o'tish yuz berdi.

Biroq, shubhasiz taraqqiyot bilan bir qatorda, ko'plab nomutanosibliklar va qiyinchiliklar saqlanib qolmoqda: demografik o'sishning sekinlashishi, shaharda ro'yxatdan o'tmagan muhojirlarning katta miqdori, mintaqaviy, gender va boshqa xususiyatlar bo'yicha daromadlarning sezilarli tengsizligi.

Keyingi izchil rivojlanish uchun Xitoy aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini isloh qilish, mamlakatning g'arbiy mintaqalarida turmush darajasini oshirish va o'rta sinfni kengaytirish bo'yicha faol choralar ko'rishi kerak. Barqaror o'sish faqat uning natijalari aholining barcha guruhlari o'rtasida adolatli taqsimlangan taqdiridagina to'liq yuz beradi.

Globallashuv va texnologik inqilobning yangi bosqichi XXR oldiga innovatsiyalar va bilimlar iqtisodiyotini qurish, inson kapitalini rivojlantirish vazifalarini qo'yadi. Ushbu strategik maqsadlarni hal qilish ko'p jihatdan mehnat bozorining yuqori malakali kadrlar tayyorlashni ta'minlash va ishchi kuchini jadal rivojlanayotgan milliy innovatsion tizimda samarali taqsimlash qobiliyatiga bog'liq.

REFERENCES

1. Доля Китая в мировом ВВП [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL (дата обращения: 15.01.2023).
2. Иванов, П. П. Миграция сельского населения в города Китая / П. П. Иванов // Демография КНР. – 2018. – No 3. – С. 5-15.
3. Сидорова, В. А. Гендерное и возрастное неравенство на рынке труда Китая / В. А. Сидорова. – М.: Наука, 2020. – 210 с.
4. Ли, Чжан. Региональные диспропорции на рынке труда КНР / Ли Чжан // Проблемы Дальнего Востока. – 2016. – No 3. – С. 125-134.
5. Ван, Л. Государственная политика регулирования рынка труда Китая / Ли Ван. – Пекин: Изд-во Пекинского ун-та, 2022. – 258 с.
6. Динамика численности рабочей силы КНР [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL (дата обращения 15.01.2023).
7. Прогноз ООН численности населения Китая [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL (дата обращения 15.01.2023).
8. Employed people in China, 19.07.2023, www.statista.com/statistics/china
9. Структура занятости КНР по секторам [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL (дата обращения 15.01.2023).
10. Ochilov, I. (2023). Importance of pedagogical technologies in forming thinking and skills in history lessons. *Science and innovation*, 2(B4), 481-484.
11. Iskandar, O. (2023). The Organization of the Khorazm Soviet Republic.

12. Ochilov, I. (2022). SPECIFIC GEOGRAPHICAL ASPECTS OF THE HISTORY AND DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM. *Science and Innovation*, 1(6), 228-231.
13. Iskandar, O. (2022). XIVA TARIXI VA RIVOJLANISHIDA TURIZMNING AHAMIYATI. *PEDAGOG*, 5(6), 327-329.
14. Ochilov, I. (2022). XALQARO TURIZM TARIXI VA RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOS GEOGRAFIK JIHATLARI. *Science and innovation*, 1(C6), 228-231.
15. Ochilov, I. (2023). TARIX DARSLARIDA TAFAKKUR, KO'NIKMA VA MALAKALARNI HOSIL QILISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI. *Наука и технология в современном мире*, 2(16), 43-46.
16. Очилов, И. (2024). XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИДА ХИВА ХОНЛИГИДА СИЁСИЙ ЖАРАЁНЛАР. *TADQIQOTLAR. UZ*, 35(2), 89-93.
17. Ochilov, I. (2024). XIVA XONLIGIDA SOLIQ TIZIMI VA MAJBURIYATLAR. *Молодые ученые*, 2(8), 73-75.
18. Omongaldi o'g'li, O. I. (2023). O'RTA OSIYODA TARIXIY BILIMLARNING TARAQQIYOTI. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY*, 1(3), 9-15.
19. Iskandar, O. (2022). OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PLGRIMAGE TOURISM IN OUR REPUBLIC.CONTEMPOPARY ART AND CULTURE,(ISSUE 11),47-49.
20. Qizi, Y. L. U. (2024). THE ACTIVITIES OF UBAYDULLOKHOJA ASADULLOKHOJAYEV, AN EARLY UZBEK LAWYER, IN THE JADIDIST MOVEMENT. *International Journal Of History And Political Sciences*, 4(03), 48-50.
21. Yusupova, L. (2024). THE ROLE OF MUNAVVARQORI ABDURASHIDKHANOV IN THE JADIDIST MOVEMENT. *Science and innovation*, 3(C1), 94-97.
22. Yusupova, L. (2023). JADIDCHILIK HARAКATI VA JADID ADABIYOTINING YUZAGA KELISHI. *Наука и технология в современном мире*, 2(20), 92-94.
23. Laylo, Y. (2023). XIVA XONLIGINING ASOSIY SAVDO MARKAZLARI VA TASHQI SAVDO-TIJORAT ALOQALARI. *Journal of Universal Science Research*, 1(5), 385-389.
24. Vahobovna, S. G. (2024). Role of Preschool Educational Institutions in Education of a Perfect Person. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 208-214.